

9. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Методолого–прикладные основы акмеологического исследования / Деркач А.А. – М., 2000. – 345 с.
10. Кузьмина Н.В. Предмет акмеологии / Кузьмина Н.В. – СПб., 2002. – 189 с.
11. Малахов В.А. Етика : Курс лекцій. Навч. посібник / Малахов В.А. - К.,1996. – 304 с.
12. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 року. №347/ 2002 // Дошкільне виховання. - 2002. - №7. – С.7.
13. Сунь Сяопэн. Научная статья по народному образованию и педагогике // Профессиональное образование в России и за рубежом. - 2016. - №4 (24).
14. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори / Ушинський К. Д. : В 2 т. – К.- 1983. – Т. 1.

Данилова Галина Степанівна. Професіоналізм викладача вищої школи з позицій акмеології: передумова якісної підготовки педагогічної професії – тьютор.

У статті розкриваються акмеологічні засади вдосконалення професіоналізму викладача вищої школи й мотиви, що зумовлюють його здійснювати саморух для досягнення власного «Акме». Представлено структуру «людського капіталу», акмеологічної моделі викладача, суть якої є передумовою для якісної підготовки тьюторів – нової педагогічної професії.

Ключові слова: акмеологія, тьютор, професіоналізм, «людський капітал», професійна модель, духовно-моральна культура, самовдосконалення.

Danilova Galyna. Professionalism of the Wikladacja Vishnoye school for the position of acmeology: the re-training of the training of pedagogical professors is a tutor.

The article reveals the acmeological principles of improving the professionalism of the teacher of higher education and the motives that make him carry out self-movement to the professional achievement of his own "Akme". The structure of "human capital", akmeologicheskogo model of the teacher is presented, the essence of which is a prerequisite for qualitative training of tutors - a new pedagogical profession.

Key words: acmeology, tutor, professionalism, "human capital", professional model, spiritual and moral culture, self-hypnosis.

ДЕМ'ЯНЕНКО Н. М.,

доктор педагогічних наук, професор,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

ЧАГРАК Н. І.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ІНСТИТУТ ОСВІТИ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

- 1.1. «Положення про Інститут освіти людей третього віку» (далі – Положення) розроблене відповідно до Законів України «Про освіту» від 5.09.2017 р. № 2145-19 та «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-18 (зі змінами, редакція від 01.01.2018, підстава 2233-19).
- 1.2. Зміст Положення узгоджено з позиціями Болонської (1999), Лісабонської (2000) і Копенгагенської (2002) декларацій; VI міжнародної конференції з освіти дорослих («CONFINTEA VI», 2009), Міжнародної ради з освіти дорослих (Дамаск, 2000); Софійської конференції освіти дорослих (Софія, 2002); «Меморандуму освіти впродовж життя» («Memorandum of Lifelong Learning») Лісабонського саміту Ради Європи (2000),

Концепції освіти дорослих в Україні (2011), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, а також Методичних рекомендацій щодо організації соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» в територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (Наказ Міністерства соціальної політики України від 25.08.2011 р. № 326).

- 1.3. Положення регламентує загальні юридичні, економічні та управлінські засади функціонування Інституту освіти людей третього віку як структурного підрозділу закладу вищої освіти.
- 1.4. Інститут освіти людей третього віку (далі – Інститут) є навчальним структурним підрозділом закладу вищої освіти і здійснює освітню, науково-дослідну і культурно-просвітницьку діяльність на основі кадрового і матеріально-технічного забезпечення закладу вищої освіти.
- 1.5. Створення Інституту, його реорганізація та ліквідація відбувається за рішенням вченої ради закладу вищої освіти у встановленому законом порядку. У своїй діяльності Інститут керується нормативними документами закладу вищої освіти та «Положенням про Інститут освіти людей третього віку».
- 1.6. Інститут може співпрацювати з зацікавленими установами, підприємствами, організаціями (зокрема, й іноземними) на основі договорів про співпрацю.
- 1.7. Інститут освіти людей третього віку має право надавати платні освітні послуги (в межах наявних можливостей), визначені постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 796 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 681 (681-2018-п) від 29.08.2018 р.
- 1.8. Основними слухачами Інституту є люди у віці від 55 років*, що мають освіту будь-якого рівня та зацікавлені брати участь в освітніх програмах, однак, до цільової аудиторії можуть долучатися й представники інших вікових груп.

**Відповідно до чотирьохвікової періодизації (Laslett P. The emergence of the third age: A fresh map of life /Laslett P. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991), прийнятної в соціальній та освітній геронтології, третій вік – це період часу, який настає після середнього віку, коли люди все ще активні (55-74 роки), і триває до старості.*

- 1.9. Головними завданнями Інституту освіти людей третього віку є:
 - реалізація Концепції ціложиттєвої освіти;
 - провадження освітньої діяльності, яка включає навчальну, пізнавальну, культурну, просвітницьку і туристичну діяльність;
 - реалізація потреби людини в інтелектуальному, фізичному, культурному і духовно-моральному розвитку;
 - підвищення кваліфікації фахівців, зайнятих у різних галузях діяльності;
 - надання допомоги людям третього віку в адаптації до сучасних умов життя та їх суспільній інтеграції шляхом здобуття нових знань і компетентностей, а також міжособистісної та міжпоколінної комунікації і волонтерської роботи;
 - створення умов для всебічного розвитку людей третього віку, розширення кола їх спілкування, обміну досвідом та діалогу поколінь;
 - поширення знань серед населення третього віку, підвищення його загального культурного й освітнього рівня та розширення світогляду;
 - соціальна адаптація та інтеграція людей третього віку в активне життя суспільства;
 - поліпшення якості життя людей третього віку, завдяки забезпеченню доступу до сучасних технологій та адаптації до швидкого технологічного розвитку суспільства;

- сприяння позитивному старінню й активному довголіттю осіб третього віку.

II. СТРУКТУРА ІНСТИТУТУ ОСВІТИ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ

- 2.1. Структура Інституту визначається відповідно до чинного законодавства України та статуту закладу вищої освіти.
- 2.2. Основною ланкою освітнього процесу в Інституті є кафедри, за якими закріплюється провадження освітньої діяльності Інституту.
- 2.3. Керівництво Інститутом здійснює директор.
- 2.4. Кандидатури на посаду директора Інституту вносить ректор закладу вищої освіти. Розгляд кандидатів і обрання (на конкурсній основі) здійснюється вченою радою закладу вищої освіти. Особа, обрана на цю посаду, не може перебувати на ній більше, ніж два терміни поспіль.
- 2.5. Директор Інституту виконує покладені на нього обов'язки відповідно до контракту, укладеного з ректором закладу вищої освіти.
- 2.6. Директор Інституту видає розпорядження щодо його діяльності, які є обов'язковими для виконання усіма учасниками освітнього процесу Інституту і можуть бути скасовані ректором закладу вищої освіти, якщо вони суперечать законодавству, статуту чи завдають шкоди інтересам закладу вищої освіти.
- 2.7. Директор Інституту в межах наданих йому повноважень:
 - несе відповідальність за виконання завдань, визначених для діяльності Інституту;
 - вирішує освітні, культурно-просвітницькі, господарські та інші питання діяльності Інституту;
 - видає розпорядження, обов'язкові для виконання усіма учасниками освітнього процесу в Інституті;
 - представляє Інститут у вченій раді закладу вищої освіти, відповідає за результати його роботи;
 - забезпечує охорону праці, дотримання законності й порядку;
 - подає на затвердження ректору закладу вищої освіти функціональні обов'язки працівників;
 - контролює виконання основної та додаткових освітніх програм;
 - здійснює контроль за якістю роботи викладачів та консультантів, організацією освітньої та культурно-просвітницької діяльності Інституту, побутовим обслуговуванням учасників освітнього процесу;
 - представляє діяльність Інституту в засобах масової інформації, забезпечує зв'язки з громадськістю.
- 2.8. Інститут в особі директора звітує перед закладом вищої освіти, у підпорядкуванні якого він перебуває, подає статистичну та іншу інформацію щодо діяльності Інституту.
- 2.9. Директор Інституту може делегувати частину своїх повноважень працівникам випускової кафедри / кафедри, за якою закріплено основну роботу щодо організації та здійснення освітнього процесу в Інституті освіти людей третього віку.

III. УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

- 3.1. Учасниками освітнього процесу в Інституті освіти людей третього віку є:
 - науково-педагогічні працівники закладу вищої освіти;
 - особи, які навчаються в Інституті;
 - треті особи – викладачі інших закладів вищої освіти, вчителі середніх шкіл, фахівці управління соціального захисту населення, працівники культури, туризму, охорони здоров'я та інших галузей господарства (на волонтерських засадах або на умовах контракту).
 - 3.1.1. Науково-педагогічні працівники мають права і обов'язки, які передбачені Законом України «Про вищу освіту», контрактом, укладеним з ректором

закладу вищої освіти, та положеннями, викладеними в посадових інструкціях.

3.1.2. Науково-педагогічні працівники можуть залучатися до організації та здійснення освітнього процесу в Інституті як на умовах контракту, укладеного з ректором Університету, так і на волонтерських засадах.

3.2. Особи, які навчаються в Інституті.

3.2.1. Права та обов'язки осіб, що навчаються, визначаються Законом України «Про освіту», статутом і правилами внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти.

3.2.2. Особи, які навчаються в Інституті, можуть брати участь в організації і здійсненні освітнього процесу на засадах волонтерської роботи.

3.2.3. За порушення Правил внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти директор Інституту може подати слухача на відрахування з числа слухачів Інституту.

3.2. Треті особи. Викладачі інших закладів вищої освіти, вчителі середніх шкіл, фахівці управління соціального захисту населення, працівники культури, туризму, охорони здоров'я та інших галузей господарства можуть залучатися до організації і здійснення освітнього процесу в Інституті освіти людей третього віку (на волонтерських засадах або на умовах контракту, укладеного з ректором закладу вищої освіти, відповідно до чинного законодавства України і статуту закладу вищої освіти).

IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

4.1. Освітній процес в Інституті освіти людей третього віку – інтелектуальна, творча, культурно-просвітницька, пізнавальна діяльність, що здійснюється через систему педагогічних, культурних, туристичних заходів та спрямована на засвоєння, примноження та використання знань і компетентностей в осіб, які навчаються, а також на ціложиттєвий особистісний розвиток людини.

4.2. Основною структурною одиницею та організатором освітнього процесу в Інституті є випускова кафедра / кафедра, за якою закріплюється провадження освітньої діяльності в Інституті. Кафедра формує групи слухачів, вирішує питання змісту освітнього процесу з урахуванням інтересів осіб, що навчаються, розробляє освітні програми, встановлює терміни і розклад навчального процесу, визначає форми і методи навчання, здійснює добір викладачів і консультантів відповідних курсів, розподіляє різні види діяльності між викладачами і слухачами, організовує культурну, просвітницьку і туристичну програму для слухачів.

4.3. До організації і провадження освітнього процесу в Інституті можуть залучатися слухачі Інституту.

4.4. Освітній процес в Інституті охоплює такі напрями діяльності:

- інтелектуально-пізнавальну;
- фізичний розвиток та охорону здоров'я;
- мистецько-творчу діяльність;
- набуття знань і практичних компетентностей у певній сфері знань (іноземні мови, комп'ютерна грамотність, правові й фінансові аспекти соціального забезпечення (пенсія, заощадження, інвестиції, страхування та ін.), фотографія, кулінарія, садівництво та ін.);
- дозвілля;
- волонтерську роботу.

4.4.1. Слухачі можуть обирати загальну (з різних галузей знань) освітню програму або спеціальну (з певної галузі знань) освітню програму.

4.5. Освітній процес в Інституті здійснюється у таких формах:

- навчальні заняття (лекції, семінари, тьюторіали);

- практична підготовка (тренінги, практичні заняття);
 - консультації (індивідуальний консалтинг, індивідуальний тьюторіал)
 - самостійна робота;
 - позааудиторні заходи (екскурсії, подорожі, культурно-просвітні заходи).
- 4.6. Навчальний рік в Інституті складається з двох семестрів / триместрів. Перший – жовтень-грудень; другий – березень-травень.
- 4.7. Заняття та позааудиторні заходи відбуваються раз або двічі на тиждень (кількість занять і їх зміст визначається відповідно до можливостей, запитів та інтересів учасників освітнього процесу). Слухачам, зарахованим на навчання до Інституту, видається освітня програма і розклад занять та заходів на семестр / триместр.
- 4.8. Навчання осіб третього віку відбувається із застосуванням неформальної перевірки отриманих компетентностей.
- 4.8.1. Після завершення навчання (один рік – один курс і т. д.) слухачі отримують сертифікат про закінчення однорічного (дворічного, і т. д.) курсу (загального чи з певного напрямку) Інституту освіти людей третього віку відповідного закладу вищої освіти з додатком, у якому вказано перелік прослуханих освітніх курсів і відвіданих заходів.
- 4.8.2. Слухачі можуть (за бажанням) продовжувати освітню діяльність в Інституті, незалежно від кількості років навчання.
- 4.9. Організація та проведення освітнього процесу здійснюється відповідно до нормативних документів закладу вищої освіти, положення про Інститут освіти людей третього віку, а також з урахуванням вікових, фізичних, когнітивних, психічних і соціальних можливостей людей третього віку.

V. СПІВПРАЦІ З ІНШИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

- 5.1. Інститут має право на ініціювання та встановлення зв'язків з іншими організаціями та громадянами (зокрема, й за кордоном) з метою вивчення та обміну досвідом, а також задля поліпшення якості освітнього процесу відповідно до чинного статуту закладу вищої освіти, законодавства України та інших країн.
- 5.2. Міжнародна діяльність Інституту провадиться в рамках діяльності закладу вищої освіти відповідно до чинного законодавства України та інших держав шляхом укладання закладом вищої освіти договорів з іноземними науковими установами, закладами освіти, фондами та іншими міжнародними організаціями.
- 5.3. Основними напрямками міжнародної співпраці Інституту є:
- участь у всеукраїнських та міжнародних освітніх програмах для осіб третього віку;
 - організація всеукраїнських та міжнародних наукових, освітніх та культурних комунікативних заходів;
 - проведення спільних наукових досліджень.

VI. ПОРЯДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТА ЗМІН ДО ПОЛОЖЕННЯ ПРО ІНСТИТУТ ОСВІТИ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ

- 6.1. Положення про Інститут освіти людей третього віку розглядається й ухвалюється вченою радою закладу вищої освіти, у якому він створюється, та вводиться у дію наказом ректора.
- 6.2. Факультети та інститути закладу вищої освіти можуть пропонувати зміни та доповнення до Положення.
- 6.3. Зміни та доповнення до Положення розглядаються й ухвалюються вченою радою закладу вищої освіти та вводяться у дію наказом ректора.

VII. ПОРЯДОК РЕОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЛІКВІДАЦІЇ

- 7.1. Інститут освіти людей третього віку може бути реорганізований або ліквідований на підставі подання колегіального органу управління, і/або за ухвалою вченої ради

закладу вищої освіти, наказом ректора в порядку, передбаченому чинним законодавством України та статутом закладу вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Handbook of Aging and the Social Sciences / ed. by Binstok R. H., George L. K. – San Diego: Academic Press: 5th ed. – 2001. – 514 p.
2. Harvard University Institute for Learning in Retirement. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://hilr.harvard.edu>
3. Hodkinson P. Retirement as a learning process / Hodkinson P., Ford G., Hodkinson H., Hawthorn R. // Educational Gerontology. – 2008. – No. 34. – P. 16–184.
4. Lamb R. Participation in Lifelong Learning Institutes: What Turns Members On? / Lamb R., Brady E. // Educational Gerontology. – 2005. – No. 31. – P. 207–224.
5. Laslett P. The emergence of the third age: A fresh map of life /Laslett P. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991.
6. Osher Lifelong Learning Institute. University of Delaware. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oli.udel.edu>
7. Schuller T. The benefits of learning: The impact of education on health, family life, and social capital / Schuller T., Preston J., Hammond C., Brasset-Grundy A., Bynner J. – London – New York: Routledge Falmer, 2004.

Дем'яненко Н.М., Чаграк Н.І. Положення про Інститут освіти людей третього віку.

У час стрімкого технічного, технологічного та економічного розвитку багатьох країн світу з одночасним процесом демографічного старіння суспільства освіта людей похилого / третього віку (старших дорослих – у США) стала важливим напрямом соціально-економічної політики. Старіння населення, що створює суспільству виклики політичного, економічного, культурного й соціального характеру, зумовлює необхідність забезпечення адаптації та інтеграції людей похилого / третього віку до нових, швидкозмінних умов життя та збереження людського потенціалу.*

**Відповідно до чотирьохвікової періодизації (Laslett P. The emergence of the third age: A fresh map of life /Laslett P. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991), прийнятної в соціальній та освітній геронтології, третій вік – це період часу, який настає після середнього віку, коли люди все ще активні (55-74 роки), і триває до старості.*

Зростаюча увага дослідників до проблем життя людини третього віку в суспільстві призвела до глибокого вивчення різних факторів соціального розвитку особистості, серед яких особливий інтерес викликає освіта. В Україні особлива значущість освіти людей третього віку зумовлена переходом від концепції «освіти на все життя» до концепції «освіти впродовж життя», що є характерною особливістю системи освіти в інформаційному світі.

На сучасному етапі розвитку суспільства освіта розглядається як один з найважливіших інструментів його поступу, збереження й примноження інтелектуального та культурного потенціалу, тому залучення людей третього віку до освітньої діяльності повинно стати одним зі стратегічних напрямів державної політики. Освіта у третьому віці обґрунтована результатами досліджень у сфері геронтології, які доводять позитивний вплив інтелектуального, емоційного і духовного розвитку на якість життя людини і на розширення її здатності бути корисною для суспільства.

У цьому контексті вивчення досвіду Сполучених Штатів Америки щодо формування і розвитку освіти людей третього віку викликає значний інтерес з метою всебічного осмислення і творчого використання його позитивних ідей, оскільки у США,

- по-перше, освіта й соціальне забезпечення є пріоритетними напрямками державної політики;*
- по-друге, освіта людей третього віку представлена вагомими педагогічними досягненнями та мережею добре розвинених інституцій зі сформованими суспільними традиціями;*
- по-третє, освітня геронтологія ґрунтується на високоякісних результатах теоретичних та емпіричних досліджень, дієвість яких доведена світовим визнанням і практичною реалізацією.*

«Положення про Інститут освіти людей третього віку» розроблено на основі аналізу інституційної моделі освіти старших дорослих (людей третього віку) у США – «Institute for Learning in Retirement», «Lifelong Learning Institute», які діють як структурні підрозділи закладів вищої освіти.

Положення регламентує загальні юридичні, економічні та управлінські засади функціонування Інституту освіти людей третього віку як інституційної моделі неформальної освіти людей третього віку, запозичену з американського соціального, наукового і педагогічного досвіду, та адаптовану до законодавства та організації і провадження освітньої діяльності у закладах вищої освіти в Україні.

«Положення про Інститут освіти людей третього віку» визначає порядок створення та організацію діяльності Інституту, його структуру та учасників освітнього процесу, окреслює основні напрями освітньої діяльності Інституту, регламентує його співпрацю з іншими, зокрема й міжнародними, організаціями.

Ключові слова: третій вік, освіта людей третього віку, Інститут освіти людей третього віку, положення.

Demyanenko N.M., Chagrak N.I. Regulations on the Institute for Education of the Third Age People.

In the time of rapid technological and economic development of many developed countries, with the simultaneous process of demographic population ageing, the education of the people of the third age (in the USA – older adult education) has become an important part of socio-economic policy. Rapid population ageing, which creates political, economic, cultural and social challenges to society, necessitates the adaptation and integration of older people to new, rapidly changing living conditions and human potential enhancement.*

**According to the four-age periodization (Laslett P. The emergence of the third age: A fresh map of life / Laslett P. - Cambridge, MA: Harvard University Press, 1991), acceptable in social and educational gerontology, the third age is a period of time, which comes after the middle age, when people are still active (55-74 years old), and lasts until the old age.*

The growing attention of researchers to the problems of human life in the third age has led to in-depth study of various factors of individual social development, among which education is of particular interest. In Ukraine, the special significance of the education of people of the third age is due to the transition from the concept of «education for life» to the concept of «lifelong education», which is a characteristic feature of the education system in the information society.

At the present stage of social and economic development, education is considered to be one of the most important tools for social progress, preservation and enhancement of intellectual and cultural potential. Therefore, the involvement of the people of the third age in educational activities should become one of the strategic directions of the state policy. Education in the third age is based on the results of the investigations in the field of gerontology, which proves the positive influence of personal intellectual, cultural and emotional development on the quality of human life and the expansion of its ability to be useful to society.

In this context, exploring the experience of the United States in the field of older adult education is of considerable interest for the purpose of the creative use of its positive ideas, since in the USA has some invaluable experience in older adult education.

Firstly, education and social security are the priority areas of the state policy.

Secondly, the education of the people of the third age is represented by significant pedagogical achievements and a network of well-developed institutions with established social traditions.

Thirdly, educational gerontology is based on high-quality results of theoretical and empirical research, the effectiveness of which is proved by world recognition and practical implementation.

The «Regulations on the Institute for Education of the Third Age People» are based on the analysis of the institutional model of older adult education in the USA – Institute for Learning in Retirement, Lifelong Learning Institute, which act as structural subdivisions (departments) of higher education institutions.

The «Regulations on the Institute for Education of the Third Age People» regulates the general legal, economic and managerial principles of the functioning of the Institute as an institutional model of non-formal education of the people of the third age borrowed from social, scientific and pedagogical experience of the USA, and adapted to the legislation of Ukraine and organization of educational activities in higher education institutions in Ukraine.

The «Regulations on the Institute of Education of the Third Age» determines the procedure for the establishment and organization of the Institute, its structure and the participants of educational process, outlines the main directions of the educational activity of the Institute. It also regulates the Institute's cooperation with international organizations.

Key words: third age, education of the people of the third age, Institute for education of the third age people, regulations.